

Néhány gondolat a rendszerváltozás két esztendeje és az MDF új programja kapcsán

Csurka István tanulmánya

Amikor 1987 szeptemberében a Lakiteleki Nyilatkozat elfogadásával újtárra indult a Magyar Demokrata Fórum, senki nem gondolt, s józan észsel nem is gondolható gyökeres és rövid idő múlva bekövetkező rendszerváltozásra. Összefüggő egész volt a szovjet világrendszer. A történelem e szimmetriájának a testét ugyan gennyes sebek borították és arcán már kivert a halálveríték, de senki nem tudhatta sem abban a sátorban, sem másutt, hogy a halálusa meddig fog tartani. Különösen az nem volt világos, hogy a Nyugat és annak vezető hatalma, az USA nem-e ezt az összeomlást, vagy pedig megriadva a Szovjetunió ellenőrző fedélzetének berogyásából következő nukleáris és politikai kockázatoktól, valami nemtörpöcskedő szánja el az új rendszer „reformátusait”, Gorbacsovot és kinek támogatása ez utóbbi feltételezését látszólag igazolná.

Kétségtelen tény: a kétpólusú világ korántsem csak szembenállást jelentett az USA számára, hanem a gazdaságilag sokszor kellemetlenebb szövetséges véltársak sakkban tartását is lehetővé tette.

1987-ben s még utána is a Nyugat által támogatott Gorbacsov kihasználása és ezellenében is fellépő ös-bolshevik erő visszazsorítása volt a realpolitika és az életszerű. Ez azonban azt is jelentette, hogy a „kereteken” – végeredményben – nem lehet túllépni.

A Magyar Demokrata Fórum ehhez Lakiteleken azt írták hozzá, amit szellemi önkiszáradásból rábíztak: a reformok irányuljanak a

magyarság sorskérdéseinek

megoldására.

Ebben természetesen volt egy ellentmondás. Mindenki tudta, még ha ki nem is mondta, hogy a magyarság sorskérdéseinek megoldása, vagy legalábbis a teljes megoldás csak a kereteken kívül, csak egy másik rendszerben, a szovjet uralom alóli felszabadulással és a pártállami rendszer teljes felszámolásával érhető el. Ebből az következett, hogy a lakiteleki gyűléseket nem a legjobb megoldást, hanem a

legjobb lehetséges megoldást választotta, attól a meggyőződéstől vezérelve, hogy a magyar társadalomnak ezzel a lépéssel teszi a legnagyobb szolgálatot.

A Szovjetunióban megindult bomlási folyamatok azonban visszafordíthatatlanoknak bizonyultak. S miközben a Nyugat elmedítt az, hogy a politikai támogatás kézzelfoghatóvá tételként csekkkel is, s ha igen, mekkora összegűekkel segítse a változást szervező reformkommunistákat, a szovjet birodalom nagyságához mérten kicsi robajlással összeomlott. A történelem döntött tehát, s nem a világpolitika legfelsőbb irányítói. Amikor tehát elismerjük, hogy a robajlás készenlétlenül érte a Magyar

gei, évezredek zártága, életformájának egyszerűsége teszi és teheti magabiztossá. Kína van, Kínát csak tudomásul lehet venni, mint magát a Földet vagy a tenger hullámszát. Japán hasonló tulajdonságai mellett népének a munkához és a kötelességekhez való rendkívüli viszonya, és ebből következően a roppant mértékben felhalmozott munka-tőke teszi erőssé, öntörvényűvé. Izrael pedig az állandó veszélyeztetettség abroncsolja össze, a politikának és a nemzettudatnak állandó eleme a megelőzés.

Európában ezzel szemben birodalomroncsok vannak. A második világháborúból mind a győztesek, mind a vesztesékek súlyos presztízsvesztéssel kerültek ki. Eu-

állapot jellemzője a bizonytalanság.

Mindez csak növeli az „európai kisállamok nyomorúságát”, jelentéktelenségét. Rosszul járnának, ha újra valamelyik európai állam tenyerelhetne rájuk, de így sem járnak sokkal jobban, amikor az érdekkörbe kerüléshez tengerentúli engedélyre van szükség, s a sok tétovázás közben fokozódik lemaradásuk.

Közép-Európában olyan alkalmazkodóképességre van ma szükség nemcsak a politikában, hanem a mindennapi életben is, ami a történelemben a világ más tájain ismeretlen. Ennek az alkalmazkodásnak gyorsnak és azonnalinak kell lennie, tehát a rögtönzés itt életforma.

„A legszerényebb háztartási alkalmazott is felháborodottan tiltakozna, ha olyan fűtéssel, világítással, fekvő- és mosdóalkalmatossággal ellátott szobát kínálnának neki, amilyen Goethe titkos udvari tanácsos vagy akár Anna Amália weimari nagyhercegnő számára teljesen megfelelt volna”.

Az emberek ma már nem képesek bizonyos nélkülözések és kemény munka árán, tartós erőfeszítéssel valamely célért küzdeni, mert nem is ismerik már a kielégülésnek azt a formáját, amely az így elért célban várja őket. Ehelyett az azonnali, a megvehető kis kielégülések váltak gyakorlattá s ezt ösztönzik a reklámok is. Kockázatos tehát ennek a kollektív erőfeszítésnek az

életszínvonal süllyedésével és a hiteltől és lehetőségtől való elvesztésével. Sok-sok családnak kellett tapasztalnia, hogy az, amit évtizedes kemény munkával megszerzett – sokszor az ügyeskedés is kemény munkával tud szülni – az most, ahelyett, hogy a rendszerváltozás nagyobb szabadságában örömforrássá válna, elvesz, de legalábbis veszélybe kerül. Ezt a megfáradt, háztól, otthonától, életformájától eltávolított ember seregbe toborozni távoli célok zászlói alá?

A komfortigény,

illetve a komfort esetleges elvesztése miatt ingerültség, elveve kilátástalanná tesz minden nagy megszólítást, verbuválást. Ezért aztán ma egyetlen komoly európai párt és mozgalom sem fogalmaz meg távoli célokat, nem hirdet meg nagy gyűjtőerejű eszméket. Az azonnali kielégülések konformizmusában ez képtelenség.

Az MDF-nek pedig még egy különös oka is van, hogy nem mutathat fel távoli ormokra. Aki rögtönöz, s akit már rajtakaptak rögtönzésen, attól nem fogadnak el világmegváltó programot.

A magyar helyzet nyomorúsága az, hogy más pártoknak, erőnek, mozgalomnak még ennyije sincs. Ezért a társadalom már rálegyint a nagy intézményekre, az Országgyűlésre és az Alkotmánybíróságra és persze a pártokra, és hovatovább betetőződik a fej nélküli létezésbe. Tragikusan nincs tekintély ebben az országban. De addig nem is lesz, amíg a kormány rögtönzött pótcselekvésekkel kormányoz.

Hiszen a társadalom, a hallgatag többség éppen azt várta el tőle, hogyha egyszer független, szabadon megválasztott, magyar, akkor alkalossan független, öntörvényű, szabad magyar politikát és ne bújjon el ködös demokráciaszólamok és paragrafusok mögé, hanem tegye azt, amire felhatalmazták.

Ennek első eleme kellett volna legyen az, hogy a kormány mondia meg, hogy mit akar és szakítson a rögtönzésekkel. Nehezett, majdnem lehetetlen kívántak tehát a választópolgárok az MDF kormányától.

Nyilvánvaló, hogy egy ilyen kis ország, amelyet Jal-

A lakiteleki sátorban

Demokrata Fórumot, akkor tárgyilagosan fel kell tennünk ezt a kérdést is: kit nem ért váratlanul?

Mit tesz az, akit egy történelmi lehetőség készenlétlenül ér? Nyilvánvaló: rögtönöz. Mielőtt azonban súlyosan elmarasztalnók az MDF-et és a jelenlegi magyar kormányt sorozatos rögtönzéseiről, tegyük fel a kérdést, hogy a jelenlegi világpolitika melyik főszereplője nem ugyanígy, nagy elhatározásoknak feltüntetett improvizációkból állítja össze egyáltalán nem szórakoztató műsorát.

Talán csak Kínában és Japánban látható valami tervszerűség és következetesség és az izraeli politikának van meg a maga egyirányúsága. Kínát áthatolhatatlan töme-

ropa mindegyik hatalma, még a gazdaságilag legerősebb Németország is Washingtonban ellenjegyezteti lépéseit, s igyekszik jó pófát vágni ahhoz, hogy egy szövetségi rendszer keretében támogatják és ellenőrzik.

A multinacionális nagyvállalatok beláthatatlan hatalommal rendelkeznek. Az egyes ember szabadsága, jóléte, fogyasztói tudata olyan létezési formák kialakulását ígéri, amelyeket csak világnyugalomban lehet tartósan fenntartani, ezt a békét azonban nyomor-jólét elmentétvon mentén, a kettéosztott világ, az éhez és ennek következtében „hadrafogható” és mozgósítható embermilliók veszélyeztetik. Nagy feszültség van észak és dél között, a világ-

A hibaszázalék természetesen magas.

Az egyik, talán a legnagyobb hiba az MDF és a kormány múltjában, hogy ezt a ténykörményt, az egyedülvalóságunknak, kiszolgáltatottságunknak és mágunkra utaltságunknak ezt az állapotát nem tártá fel. Nem tette nyilvánvalóvá, hogy a gulyáskommunizmus dögszagú szurdokából az új szabad, független élet csúcására csak hatalmas, közös erőfeszítéssel lehet feljutni.

De hát ebben is van egy mentség: lehet-e erőfeszítést elvárni ma egy európai nemzetétől? S ha elvárni nem lehet, szabad-e kérni?

A mai fogyasztói s tévéző embernek elsősorban komfortigénye van. Konrad Lorenz írta már 1972-ben:

igényével előállni. A magyar társadalomban pedig különösen.

Mert a Kádár-korszak a végtelen önkiszákmányolás évtizedeit hozta. Nagyon széles társadalmi csoportok vetették bele magukat a túlmunkába, a házépítésbe és a nyugatihoz hasonló életkörülmények megeremtésébe és nagyon sok embernek sikerült is valami felemás luxust felhalmozni. Az eredménye mindennek pedig az lett, hogy az emberek elfáradtak, a társadalomnak ma már egyre vékonyabb rétegei kaphatók efféle erőfeszítésre.

A rendszerváltozás és a gazdasági szerkezet szükségzerű átalakulása pedig ezt még megtette a realjövedelem csökkenésével, az